

Overweging op het feest van de Openbaring van de Heer 2021

Huis van Dominicus Oog in Al, Utrecht – 3 januari 2021

gelezen Jesaja 60,1-5; Psalm 72;
Efesiërs 3,2-3a.5-6; Matteüs 2,1-12

1.

Op de website van *America*, het tijdschrift van de jezuïeten in de Verenigde Staten, stond op Oudejaarsdag een artikel met als kop: 'O God, laat 2020 naar de hel lopen.' Nu is de auteur natuurlijk goed opgevoed, net als de meesten van ons, dus de mij verder onbekende Zac Davis weet heel goed dat dat je dit soort dingen niet behoort te zeggen – tenminste, niet sinds het gebed van klagen en vervloeken uit het kerkelijke repertoire is geschrapt, dat wil zeggen sinds ongeveer de elfde eeuw. En natuurlijk was Gods goedheid ook in 2020 actief. Er zijn ook afgelopen jaar kinderen geboren, liefdes ontluikt, relaties hersteld en ziekten genezen. Maar ik voel met Zac Davis mee als hij zegt dat het goed is zo af en toe een stevig gesprek met God te voeren en te zeggen waar het op staat. En dan zullen velen onder ons toch waarschijnlijk zonder veel omhaal met hem zeggen dat 2020 een ***jaar was. 'God, ik weet ook niet precies wat het betekent voor een jaar om naar de hel te gaan', zo bidt Zac Davis ons voor. 'Maar als de hel heet is, laat 2020 daar dan branden.'

Zodat het op deze manier in ieder geval nog licht geeft, dacht ik erachteraan. En zo een weg wijst, zoals het licht van een ster de magiërs uit het Oosten de weg wees. In zijn zowel diepzinnige als leuke boek *De kerk is fantastisch*, legt Rik Torfs uit dat wat hem betreft de kerk zelfs nog fantastisch is als zij verschrikkelijk is. Dan spoort zij ons aan om ons in te spannen dat zij beter wordt. Zou dat de reden zijn dat de magiërs in het evangelie op weg gingen: dat ze uit ervaring heel goed wisten wat ze *niet* meer wilden? Hadden zij teveel continenten gezien die zich laten voorstaan op hun gastvrijheid, maar die mensen die naar ze toekomen op zoek naar veiligheid en welvaart, onder menonwaardige omstandigheden laten creperen om ze af te schrikken? Zagen zij al teveel leiders die wel zeggen dat vaccins tegen dodelijke ziekten eerlijk verdeeld moeten worden, maar die toch als eerste zorgen dan hun eigen mensen voldoende hebben. Ontmoetten zij al teveel staatshoofden, of mensen die dat wilden worden, die graag met de waarheid schermen als die hen uitkomt, maar feiten niet erkennen als die hun in een slecht daglicht plaatsten? Ging hen daarom een licht op dat hen naar een kind verwees dat als Hij volwassen was zou zeggen dat je niet alleen om moet gaan met mensen waaraan je voordeel kunt hebben (Mt. 5,45-46; Lc. 6,32-34; 14,12-14), die laatsten zou behandelen als eersten (vgl. Mt. 20,16; Mc. 10,31; Lc. 13,30) en koning wilde zijn niet door macht of dwang uit te oefenen, maar door te getuigen van de waarheid (vgl. Joh. 18,35)? De waarheid dat God licht is en in hem geen spoor is van duisternis (1 Joh. 1,5).

De apostel Johannes schrijft dat wie niet vanuit Gods liefde leeft en zijn zuster of broeders haat, wie haar of hem ziet als concurrent die overwonnen of als bedreiging die bestreden moet worden, in duisternis woont. 'Hij weet niet waarheen zijn weg hem voert, want de duisternis heeft hem blind gemaakt' (1 Joh. 2,11). Niet liefde maakt blind, haat en angst en afkeer maakt blind. Liefde doet zien, leert het belang zien van wat er gebeurt, maakt het belang uit van wat er gebeurt. Het zou kunnen zijn dat de magiërs genoeg haat in hun leven hebben gezien en zich daarom nu laten leiden door het licht van de liefde.

2.

Naar waarheid en goedheid wordt overal verlangd en zij worden in deze zin overal gekend: iedereen weet wanneer ze ontbreken en iedereen weet dat ze essentieel zijn voor wie waarachtig leven zoekt. Geloof, religie en spiritualiteit, filosofie en wetenschap zijn manieren om goedheid en waarheid te zoeken en ze te koesteren als ze gevonden zijn. Ook politiek en bestuur zijn uiteindelijk manieren om waarachtige goedheid te cultiveren. Het is dus niet zo

vreemd dat de drie magiërs in het evangelie van vandaag gezien zijn als filosofen en wetenschappers – zij hielden zich immers met sterrenkunde bezig –, als mystici en priesters, en niet te vergeten als koningen: Driekoningen, zo heet het feest van Epifanie dat wij vandaag vieren in de volksmond nog altijd. Maar wat de magiërs van vanochtend ook precies zijn, het evangelie stelt ze voor als goede exemplaren van dat soort: ze zijn op zoek naar waar het werkelijk om gaat. Niet de kennis waar je misschien rijk van kunt worden, maar het verlangen naar waarachtig weten drijft hun voort. Niet de waarheid die zich laat vastleggen fascineert hen, maar de waarheid die vrij maakt. Niet het bestuur dat iedereen tevreden houdt streven zij na, maar een leiderschap dat bevrijdt en recht en vrede brengt. En als ze het licht dat in dit alles schijnt vinden, in het kind in het huis in Betlehem waarboven de ster stil blijft staan, dan leggen ze wat ze te bieden hebben aan zijn voeten. Zoals de koopman in de parabel die Jezus veel later zou vertellen, die als hij de door hem gezochte kostbare parel vindt, alles verkoopt wat hij heeft om die parel te kopen (Mt. 13,45-46).

Zij herkennen dat wat dit kind belichaamt meer waard is dan alle schatten van de zee en alle rijkdommen van de volken, meer dan de kamelen en de dromedarissen waarover de profeet Jesaja spreekt. In de beeldspraak van de profeet wordt in het kind dat de magiërs vinden het centrum zichtbaar van de authentieke orde, het hart van de waarachtige kennis, de kern van de echte wijsheid, de grondslag van ware gerechtigheid. Bij Jesaja groepeerde alles zich er spontaan omheen, in het evangelie vallen de magiërs ervoor op hun knieën. En wat is dat centrum, dat hart, die kern en die grondslag? We hoorden het de apostel Paulus aldus verwoorden: 'dat de heidenen mede-erfgenamen zijn, leden van hetzelfde lichaam en deelgenoten van de belofte in Christus Jezus' (Ef. 3.6). Wij zijn allemaal opgenomen in dezelfde bestemming: Gods rijk.

En dan zijn er nog wel verschillen tussen mensen, tussen talen en culturen, tussen landen en volken, maar die verdelen niet meer. Integendeel, die brengen bij elkaar en houden samen. Mijn tekort wordt een mogelijkheid om de begunstigde te worden van een ongedacht geschenk. Jouw gemis wordt voor mij de mogelijkheid als geroepen te komen en van betekenis te zijn. Onze uiteenlopende visies betekenen de mogelijkheid samen meer te weten en meer te zijn, ons verschillend gedrag maakt het mogelijk dat we elkaar ruimte geven en met onze gevarieerde inzichten corrigeren wij elkaars blinde vlekken. Het kind dat de magiërs uiteindelijk vinden, verbindt ons in die verschillen. Zo worden wij, zoals de eerste Petrusbrief het formuleert, een gemeenschap van vreemdelingen en ballingen (1 Ptr. 2,11), een gemeenschap van mensen die nergens bij horen en die zo vrij zijn om niet alleen elkaar, maar iedereen zonder grenzen als zusters en broeders lief te hebben (1 Ptr. 1,22-23).

3.

1 januari is niet alleen Nieuwjaarsdag, 1 januari is sinds 1968 in de katholieke kerk ook Wereldvrede(s)dag. Paus Franciscus heeft zijn boodschap voor deze dag dit jaar het motto meegegeven: een cultuur van zorg als weg naar vrede. Terwijl we uitzien naar een vaccin voor onze lichamen, zo schrijft de paus, moeten we niet vergeten dat we ook een vaccin voor ons hart nodig hebben, een geneesmiddel tegen de zo dominante cultuur van onverschilligheid, van verspilling en van confrontatie. Dat vaccin, dat geneesmiddel is volgens hem te vinden in een cultuur van zorg. Het is van een dergelijke cultuur van zorg, van waardering van, van dienst aan en van instemming met wat van waarde en van betekenis is, waarvan het kind dat de Magiërs vandaag voor ons vinden en aan ons openbaren het hart is. De hoogste hoogten waar religies en vormen van spiritualiteit naar streven, de diepste diepten waar filosofieën naar zoeken, de grootste omvattendheid en de oneindige precisie waar wetenschappen op uit zijn, dat wordt belichaamt dit kind: de liefde die verbindt, samenhoudt en doet leven.

Herodus had gelijk dat hij bang was dat dit hem zijn macht zou kosten. De macht van heersers als hij is gebaseerd op de angst van mensen te verliezen, niet op hun bereidheid te geven. Zijn heerschappij is gebaseerd op de drang van mensen zich te verheffen door anderen neer te drukken en te minachten. Zijn koningschap is gebaseerd op het ongeloof dat er ooit iets voor niets gegeven wordt en dat wie wil overleven daarom moet zorgen anderen te snel, te slim en te sterk af te zijn. Als we zouden leven vanuit het geloof dat er geen schaarste is maar overvloed, dat wij in Gods ogen al lang de hoogste waardigheid hebben en dat het vermogen van betekenis te zijn de grondslag is van ons leven, waar zou hij, waar zouden zijn vele navolgers tot op vandaag dan nog hun macht op baseren?

Corona heeft ons volgens paus Franciscus duidelijk gemaakt 'dat we in hetzelfde schuitje zitten, dat we allemaal kwetsbaar zijn en de weg kwijt, maar dat we tegelijkertijd belangrijk zijn en nodig, en allemaal geroepen zijn om samen te roeien'. Als de pandemie vanuit dit inzicht compassie opwekt, leidt tot een nieuwe houding van verbondenheid en tot nieuwe gebaren van nabijheid, zorg en genegenheid, dan krijgt wat uit zichzelf volkomen zinloos is daarin volgens hem toch zin. – Dat het zo toch mag zijn!

Erik Borgman